
tábornokok

Szatirikus játék egy felvonásban

BORISLAV PEKIC

SZEMÉLYEK

DORĐIJE NJEGOVAN, nyugalmazott dandártábornok
REINER MARIA von BLAURING, ezredes, a Délkeleti Parancsnokság
élelmezési felügyelője
MELÁNIA, Njegovan tábornok házvezetőnője
SZERGEJ MIHAJLOVICS VORONYIN, a 236. szovjet lövészadosztály
őrnagya
VASZJA GORKIN, a 236. szovjet lövészadosztály szakaszvezetője
KATONA, a 236. szovjet lövészadosztály közlegénye
PARTIZÁN

Történik Belgrádban, 1944. június, július és október havában.

A falakon térképek lógnak, amelyek a hadászat történelmi fejlődését híres csaták (Leuktra, Thermopylé, Cannae, Pharsalus, Gaugamela, Poitiers, Agencourt, Hastings, Poltava, Austerlitz, Friedland, Borogyino, Waterloo, Solferino, Königrätz, Tannenberg és Marne) grafikai ábrázolásával szemléltetik. A térképek között híres emberek aranymondásai:

„Ha nem volna háború, az emberiségnek ki kellene találnia.”

Immanuel Kant

„A háború öregbíti az egyén és a nemzet mindennemű erkölcsi, anyagi és lelki tulajdonságát; serkenti az oly nemes szenvedélyeket és érzelmeket, mint amilyen a honszeretet, dicsvágy, önfeláldozás, hűség, szánalom és bajtársiasság; a háború minden crény forrása.”

Nagy Frigyes

„A háború a történelem fenséges vívmánya, és tág teret nyit a legragyogóbb alkotókedvnek is.”

Ludendorff

„A háború a hadban álló felek parancsnokai értelmének és akaratának párharca.”

Napóleon

„A háborúban viselt ranggal egyenes arányban növekszenek a nehézségek, a legmagasabb posztot betöltő hadvezér ezért a legnehezebb feladatok előtt áll, amelyeket emberi szellem egyáltalán megoldhat.”

Clausewitz

„Az a név, hogy katona, közös és jelentőségteljes. Ezt a nevet viseli a tábornok is, meg az utolsó közlegény is.”

Nagy Péter

A dolgozószobában katonás léghő uralkodik, amelynek szigorúsága és következetessége tiszteletet parancsol. Miközben a régimódi gramofonból dobpergés hallatszik, a színen egy szép, markáns arcú asszony, simán kontyba kötött ősz hajjal, régi divatú sötét ruhában, egy 1812-ből való, erre a célra átalakított ágyútömővel a térképeket porolja. Ez MELÁNIA, másképpen Foucault kisasszony, a tábornok házvezetőnője. Amikor befejezi a porolást, hozzálát a dolgozószoba felsőpréséhez.

Az állványon térképtekercsek. A könyvtárban kizárólag katonai írók művei, a háborúról és a háborúért írt könyvek láthatók. Az ágyútalpra emlékeztető, kerek büféasztalon mindenféle lapos palack és kulacs áll. Falitelefonszó és kabinetrádió, felhúzható gramofonnal. A karosszék, lábak helyett, gumiabroncsos ágyúkerékeken áll, karfái pedig puskatus alakúra vannak kifaragva. A taburetkek — bőrhuzattal bevont lőszeresládák. Jókora bádogg földgömb. Vezérkari pultokra emlékeztető, hosszú, terítetlen asztal. Három lábon álló iskolai tábla, valami csata félig letörölt vázlatával. Az ormóttan íróasztal fölött Napóleon portréja. Az asztalon: papírvágó kés gyanánt — bajonett; a toll gépfegyvergolyó hüvelyéből kandi kál ki, tintatartóul pedig egy kézigránát üres köpenye szolgál; az asztali lámpa talpzata henger alakú kézigránát. Mindenféle szétszórt térképek, térképrészletek, nagyítók és vezérkari makettek tartalmazó dobozok. A dolgozószoba képéhez hozzátartoznak még a súlyos drapériák: az egyik az ablakon, emiatt nem lehet megállapítani a napszakok váltakozását; a másik pedig az egész északi falat takarja.

Melánia a durva vaságy mellett fejezi be a porolást. Az ágyon rangjelzés nélküli, angol gyalogsági tábornoki egyenruha van gondosan kiterítve. Az asszony, szinte gyengéden, ruhájának ujjával valami láthatatlan foltot próbál kidörzsölni a viharkabátból. A dolgozószoba ajtaja mögül parancsoló hang harsan fel.

TÁBORNOK: Mademoiselle Foucault! Ou êtes-vous, sapristi?! Hall engem, Melánia?!

MELÁNIA (kikapcsolja a lemezjátszót): Je vous entends, mon général! Hallom!

TÁBORNOK: Enfin! Bien! Akkor hát legyen olyan jó, s adja ide a nadrágot, meg a z t, amit alatta viselek!

(A résnyire nyitott ajtón Melánia kiadja a nadrágot és a hosszú szárú fehér gatyát. Majd ezüsttálcán katonakulacsot helyez az íróasztalra.)

TÁBORNOK: Mademoiselle Foucault!

MELÁNIA: Je vous écoute, mon général! Hallgatom!

TÁBORNOK: Ha nem tévedek, márpedig átkozottul ritkán tévedek, arra kéntem, hogy ezt az... izét... egészen durva, a legdurvább vázsonból szíveskedjék megvarratni! Et pas de ces maudits monogramms.

MELÁNIA *(fennhangon)*: Elnézést, tábornok úr! Je regrette, mon général... igazán sajnálom! *(Halkan)* Ha fiatalkoromban csicskás lettem volna a tábornok úr valamelyik átkozott helyőrségében, biztosan jobban feltalálnám magam.

(A Tábornok hirtelen belép a dolgozószobába. Kitűnő erőnlétnek örvendő, magas, testes férfi. Ősz haj, kifejező, markáns arcvonások. Katonás tartás. Parancsoláshoz szokott nyersségét a jó modor enyhíti. Katonanaadrág és házikabát van rajta, a lábán papucs. Melánia segítségével tüstént folytatja az öltözködést.)

TÁBORNOK: Hovatovább oda jutok, hogy csipkéből varrják a fehérneműmet, mint a Folies Bergères-ben... Mondja, kedves, húszévi kollaboráció után — mert hirtelenében nem találok jobb szót hűséges szolgálatának megjelölésére — tehát, húszévi kollaboráció után hajlandó-e végre tudomásul venni, hogy én katonavagyok?

MELÁNIA: Szolgálatára, mon général!

TÁBORNOK: Az isten szerelmére, Melánia, én azt sohasem követeltem magától, hogy katonásan viselkedjék... ámbátor... ilyen időkben egyedül ez volna a helyes... No szóval, holnap kedd van, Cid unokaöcsém jön hozzánk ebédre... Remélem, Melánia, nem azzal a lövészároki menüvel fogadja majd kis vendégünket, amivel engem traktál az utóbbi időben?

MELÁNIA: De hát az a tábornok úr kívánsága volt, hogy úgy étkezzünk, mintha a fronton volnánk! Azt tetszett mondani: A Parancsnok mindig tegyen túl a közkatonán abban, amit nyújt a háborúnak, viszont egyenlítődjön ki vele abban, amit kap a háborútól.

TÁBORNOK: Ezt nem én, hanem Lee tábornok mondta. Kérem az ingemet.

MELÁNIA: Ma beszéltem a lenti urasággal... mint mindig, most is csöpögött a szívélyességtől: „Kérem, tolmácsolja a tábornok úrnak mély tiszteletemet, s azt, mennyire sajnálom, hogy többé nem jár ki a kertbe, mert különben személyesen fejezném ki nagyrabecsülésemet...”

TÁBORNOK: A mamlasz!

MELÁNIA: Ezenkívül megismételte azt az óhaját, hogy a tábornok úr fogadja. Kijelentette, teljességgel megérti, hogy — a körülmények szerencsétlen összejátszása miatt — milyen kényes helyzetben

vannak mindkettlen, de éppen ez az, ami bizonyos remény-
nyel tölti el, hogy...

TÁBORNOK: Mondja meg a lenti uraságnak, hogy köszönöm a
figyelmét, amit semmivel meg nem érdemeltem, magát pedig ké-
rem, ne nagyon törekedjék, hogy a nőkre jellemző szentimentaliz-
musból viszonozza a nevemben.

MELÁNIA: Röviden, uram: fogadja, vagy nem fogadja?

TÁBORNOK: Itt? Egy idegent bocsássak be a lérképeim, vázlataim, ha-
diterveim közé? Hogy egy betolakodó miatt, merő udvariasságból,
annyi életet tegyek kockára?!

MELÁNIA: Nem kell éppen itt fogadnia. Lent, a szalonban is találko-
hatnak. Leszedem a huzatokat a bútorról, és...

TÁBORNOK: Szépen békivel hagyja azokat a huzatokat, neki pedig
tudomására hozza, hogy el vagyok foglalva. S nem kell hozzá-
tennie, hogy így meg úgy sajnálom.

MELÁNIA: Mais, je vous en prie, mon général!

TÁBORNOK (*most már teljesen felöltözve, hivatalosan*): Ez parancs,
Melánia.

MELÁNIA: Igenis, tábornok úr!

*(Beidegzett szertartásossággal a tábornok elé tartja a tálcát a
kulaccsal. A Tábornok három, jó nagy kortyot híz belőle.)*

TÁBORNOK: Kérem a legutóbbi időjárás-jelentést...

MELÁNIA (*papírlapról olvassa*): Alacsony felhőzet, gyenge látásviszo-
nyok. A délutáni órákban bőséges csapadék...

TÁBORNOK (*kiveszi a papírszeletet Melánia kezéből, felteszi a szem
üvegét, és fokozatosan halkulva folytatja*): ...Futózáporok lehet-
ségesek. Erős, helyenként orkán erejű délkeleti szél. A Csatorná-
ban vihar várható. Nom d'un chien!

*(A Tábornok gondterhelt arccal feláll, odalép a függönyhöz. A
zsinór meghúzása után nagy falitérkép tűnik elő. A térkép Dél-
Angliát ábrázolja a La Manche-csatornával és Franciaország
bretagne-normandiai partvidékével, a szövetségesek európai part-
raszállásának körzetével.)*

TÁBORNOK: Ki az, aki ilyen gyalázatos körülmények között ki meri
mondani: Isten nevében — előre!?

MELÁNIA (*miközben úgy veszi elő a kötését és helyezkedik el a karos-
székben, mint aki mindig így cselekszik hasonló esetben*): Nem
érték ugyan a magas hadvezetéshez, noha — az igazat megvallva
— sok mindent megtanultam a tábornok úr mellett, mégis kérde-
zem én: vajon azok a szegény katonák, akiket már hónapok óta
Dél-Angliában tart, nem szállhatnak partra valamely más, tet-
szés szerinti napon is? Babonás talán a tábornok úr, vagy pedig az
a D-nap valamely híres ember születésnapja, amelyet vízbefúlás-
sal és nyárson pörkölődve kell megünnepelni?

TÁBORNOK: Melánia, de hiszen maga egyáltalán nem hazafi!

MELÁNIA: Nem, tábornok úr, én asszony vagyok. A hazafiak férfiak.
Az asszonyok csak megsíratják a hazafiat.

TÁBORNOK: S nem óhajtja, hogy Európa, a maga Franciaországa, fel-
szabaduljon?

MELÁNIA: Dehogyanem! Csak nem látom be, hogy annak éppen június ötödikén, hatodikán vagy hetedikén kell megtörténnie.

TÁBORNOK: Hát nem magyaráztam már el egyszer az időjárási viszonyok tényezőjét, hogy az mennyire nélkülözhetetlen a partraszállási hadműveleteknél?

MELÁNIA: Alkalmasint, igen. Én azonban igyekszem megfelekedezni a háborúról.

TÁBORNOK: Aki a háborúról megfelekedezik, nem is nyerheti meg soha. A jó katona első kötelessége, hogy észben tartson mindent, amire szüksége van...

MELÁNIA: ... a második pedig az, hogy elfelejtse, amire nincs. Nem így tetszett mondani? Nos, a háborúra nekem nincs szükségem, ezért hát elfelejtem... Azazhogy csak el szeretném felejteni, de a tábornok úr nem hagyja. Valóban, az isten szerelmére, mért kell mindenről éppen velem beszélgetnie?

TÁBORNOK: Azért, mert nem beszélhetek a falaknak, igen, azért, ámbár legtöbbször az ön jelenlétében sem érzem magam jobban... A hadvezér az művész, Melánia, az kell neki, hogy visszhangra találjon a szívekben és az emlékekben, mert ha ez nincs, akkor minden stratégiai elképzelése holt betű marad, élettelen, akár ezek a kartonlapok itt, amelyek csak tükrözői a való életnek. Mert a való életet most máshol élik: az inváziós hajók olajos és levegőtlen gyomrában, a kelet felé forduló, ezernyi megfigyelőtoronyban, a rohamcsónakok szilajul ágaskodó orrában, a szívük alatt száz halált hordozó bombázógépek kupoláiban... és természetesen a lelkekben, a katonák riadt lelkében, akik egyetlen ember, a Főparancsnok jeladására várnak. Ő pedig egyedül van. Senki sincs mellette, akivel megoszthatja a felelősséget, nincs aki segítsen, aki megmondaná, mit tegyen, senki, csak a tulajdon lelkiismerete, s a szerencsecsillaga, ha van. *(Mint aki valami révületből ébred, s ez később is többször megesik vele.)* Ide figyeljen, megpróbáljuk még egyszer... Minden hónapban csupán három nap alkalmas a partraszállásra. Júniusban: ötödike, hatodika és hetedike. A hold későn kel, a dagály pedig csak pirkadat után kezdődik. Ejtőernyőseinknek mindaddig, amíg a cél fölé nem érnek, sötétségre van szükségük, de akkor, és pontosan akkor, holdvilág kell nekik, hogy lássák, hova ugranak. A partraszállás élén haladó utászoknak viszont az apály a jó, mert az elárulja, hogy hol a német aknazár. De ha ez volna minden! Bombázóinknak a kora reggeli órákban látniuk kell a célpontokat, a flottának ellenben láthatatlannak kell maradnia, s a tenger nyugodt legyen ám, különben összegabalyodunk és felborul a hadirend. Végezetül enyhe, semmi esetre sem erős, szél fújdogáljon a normandiai partok irányába, hogy szétszlassa a csatafüstöt... És édes istenem, ha kifognánk legalább még három, mindössze három kedvező napot, hogy eljuttassuk a legénységet meg a felszerelést a hídfőkre... a háború meg volna nyerve!

MELÁNIA: Ilyen eszményi feltételekkel, tábornok, az Úristen sem rendelkezett, amikor a világot teremtette.

TÁBORNOK: Ő csak teremtette, de nem kellett meghódítania!

(A Tábornok mintha maga is csak ennek a gondolatnak a kimondása után értette volna meg a vállalkozás minden nehézségét és kockázatosságát. Ettől fogva mintegy hangosan gondolkozik, nem is vár választ Melániától még olyankor sem, amikor időről időre feléje fordul.)

TÁBORNOK: Sem Bonaparte, sem Hitler nem merészkedett át a Csatornán. II. Fülöp rászámta magát, de Medina Sidonia admirális a 130 hajóból alig hatvanat mentett haza, az is csupa roncs volt... Nem, az ellenfelet nem szabad sem lebecsülni, sem túlbecsülni, az a fontos, hogy helyesen ítéljük meg... Tudja, asszonyom, hogy Pantelleria a flotta és a légi haderő kombinált támadásának hatására kapitulált? A rohamcsapatok egyszerűen besétáltak az erődbe. De hát az sziget volt... s olaszok védték... Tra-la-la! Ellenben Salernónál majdnem úgy volt, hogy csúnyán elporolnak bennünket! A tengeri és légi haderő támogatása volt az a szalmaszál, amelybe belekapaszzkodtunk — nem a hadjárat gondos ki-tervezése, nem is a hadműveleti tervek tökéletes és következetes végrehajtása a csatatéren, hanem az égből meg a víz felől süvöltő acél döntött. Az acél tonnái!... No jó, Anziónál kiköszörültük a csorbát, ésszel győztünk, nem az acél segítségével. A teljes taktikai meglepetés érvényesült, a Szun Ci-féle elvek szerint: ha módodban áll is valami, az ellenség előtt színleld azt, hogy nem teheted; ha közel vagy, tégy úgy, mintha messze volnál; ha messze táborozol, higgye azt, hogy közel vagy; támadd meg az ellenséget, amíg készületlen, s ott jelenj meg, ahol a legkevésbé sem várja... A konvojok észrevétlenül közelítik meg a partokat, az aknaszedők szabad sávokat vágnak az aknamczóbe, a partraszállási körletek kijelölése akadálytalanul folyik... mint egy hadgyakorlaton. Ragyogó! Aztán egy rövid, de hatásos tüzérségi előkészítés, s a napfelkeltevel az első rajvonat összes egységei a kikötőben vannak... Természetesen a szerzett előnyt később nem használtuk ki... ahogy már történni szokott. Kezdetben a németek gyengék voltak, mi viszont óvatoskodtunk. Később nekibátorkodtunk ugyan, de addigra a németek is annyira megerősödtek, hogy — fejünkkel a kikötődokkok között, ülepünkkel meg a Tirrén-tengerben — négy hónapra a parthoz szögeztek bennünket. A németek Kréta szigeti ejtőernyős támadása szóra sem érdemes. Ha Schmeling, az a bokszoló, nincs közöttük, nem is emlegetné senki. Dieppe — az valami más. Noha ma sem tudom helyeselni, nem vitatom, hogy ez a próbakirándulás a szárazföldre... no jó, mondjuk, hogy hasznos volt; véres, de hasznos. Legalább megtanultuk, hogy egyetlen megerősített kikötőt sem lehet a tenger felől indított frontális támadással bevenni... Márpedig kikötőkre szükségünk van, feltétlenül kell, hogy legyenek kikötőink. Legalább egy a partraszállás tengelyének szélesebb övezetében... Kikötők nélkül lehetetlen biztosítani a rendszeres utánpótlást a hídfők számára... friss vér nélkül pedig megszűnik dobogni az invázió gigászi szíve. Amíg bevesszük Cherbourg-t, a szív megállhat, s ha egyszer megáll, nincs az a hatalom, amely megindítja... Kikötőket... Kikötőket... Ez itt a bökkenő!

(A Tábornok, rendkívül felindultan, a büféhez rohan, majd miután megállapítja, mely kulacsok üresek, furcsa, látszólag értelmetlen rendbe sorakoztatja őket a nagy asztalon: hatot körbe állít, a hetediket pedig a kör közepére teszi. Melánia, aki időközben kiment, kávéscsészével a tálcán éppen belép. A Tábornok türelmetlenül kitépi kezéből a tálcát, úgyhogy a kávé majdnem felborul.)

MELÁNIA: De tábornok... az isten szerelmére!...

TÁBORNOK (a tálcát keresztülfekteti a felsorakoztatott kulacsokon):
Tud úszni?

MELÁNIA: Tudok.

TÁBORNOK: Jól?

MELÁNIA: Jól.

TÁBORNOK: De azt, ugye, nem merné állítani, hogy sohasem ézett leküzdhetetlen fáradtságot, amikor messzire kiúszott?

MELÁNIA: Természetesen nem, de...

TÁBORNOK: S ilyenkor mit tett?

MELÁNIA: Hát, rendszerint megkapaszodom valami sziklában vagy csónakban...

TÁBORNOK: ...s miután erőre kap, épen-egészségben partot ér. Úgy van?

MELÁNIA: Úgy, csakhog...

TÁBORNOK: Jöjjön ide. Mi ez?

MELÁNIA: Katonakulacsok tetején keresztülfektetett ezüsttálca!

TÁBORNOK: A fenét! Ez kikötő! Mesterséges, úszó kikötő! Ezek itt acéldokkok, amelyek a legnehezebb emelődarukat is elbírnák... Itt vannak a külső hullámtörő gátak... emitt meg a belsők. Tágas, stabil, szilárd. (A dáköval a térkép megfelelő pontjaira mutat.) Mármost ezt az egészet vontatókkal ide kell húzatni. A teherszállító hajók innen indulnak, majd ide, az úszó dokkok labirintusába, úsznak be. Itt kirakodnak, s fordulnak is mindjárt vissza, a szállítmányt pedig pontonokon már viszik is az állásokba... ide. Ez lenne tehát az az inváziót tápláló ütőér... Csakhogy most már késő...

MELÁNIA (ásít): Valóban, jó későre jár...

TÁBORNOK: Tegye el, kérem, azt a kikötőt az asztról. (Egy ideig szótlán álmodozásba merül, aztán — ügyet sem vetve Melániára, aki egy másik fotelba telepedve folytatja a kötést — hangos morfondírozásba kezd ismét.) Talán szem elől tévesztettem valamit? Valami sokkal fontosabbat, lényegesebbet? Legjobb lesz, ha még egyszer végiggondolom az egészet. (Idegesen felpattan, kezébe veszi a dákót, és a térképhez lép.) Mindenekelőtt hol támadni, és hogyan?! Minél nagyobb erővel és minél szélesebb fronton, magától értetődik. Minél szélesebb hadműveleti alapálás, az előrenyomulásnak annál több lehetséges iránya kínálkozik. S szabad kezet kap az ember a taktikai változatok szempontjából... Hogy a hollandiai körzetet elvetették, az kétségtelenül helyes. A fritzek a levegőbe emelnék a védőgátakat, az holtbiztos. Ez pedig új Dunkerque lenne. Pas-de-Calais? Tessék, megvan a legrövidebb út, amely a Birodalom szívébe vezet. De tövises ám! Mivel a leg-

jobban védik, azt jelenti, hogy ebből az irányból várnak ben-nünket. Akkor támadd meg az ellenséget, amikor még készület-len, s ott jelenj meg, ahol legkevésbé sem várja. Ezeken a nyo-morúságos fővenypartokon alig-alig férne el két hadosztály az első hullámból... Nem látok elegendő számú útvonalat a hát-ország felé, sem pedig valami jelentősebb kikötőt a közelben. Nem, nem... Pas-de-Calais semmiképpen sem jöhetett számí-tásba... ámbár itt a legkeskenyebb a La Manche. Marad hát a caeni övezet, esetleg Cotentin. Lássuk csak: gyengébb erődítmé-nyek, kiterjedtebb fővenypartok. Akkorák, hogy négy hadosztályt is elbírnak az első hullámban, a nyolcadik napon pedig már tizenkét-tizenötöt. Ha jól emlékszem, Caen környéke repülőterek létesítésére is alkalmas. A szajmai és a loire-i hidak felrobbantá-sával pedig az egész vidéket el lehet vágni Franciaországtól. Az-tán jöhet Cherbourg — az expedíciós erők jövődöbeli kapuja. Noha, igaz, ez a meredek dombokkal, keskeny szurdokkal, élő-sővényekkel és lövészárkokkal tagolt hullámos vidék jól védhető egy front-háborúban. Kivéve talán erre, a Caen-Falaise vonalon, nehéz lesz erősebb páncélos kötelékeket kifejleszteni...

MELÁNIA: Tábornok úr...

TÁBORNOK (*felserkenve*): Van valami megjegyzése?

MELÁNIA: Bien etendu! Nem is egy! Először is: azok igen szép hidak, másodsor pedig a tábornok úr nagyon fáradt. Teljesen kimerült. Amióta megkezdődtek az invázió előkészületei, négy órát sem alszik naponta. A végsőkig egészségtelen, ki merem mondani, nem katonás életmódot folytat: nem alszik, nem jár a levegőre, nem mozog... S mindennek a tetejébe, mostanában lemondott a kertben való reggeli sétáiról is...

TÁBORNOK: Olykor valóban az a lesújtó benyomásom támad, Melánia, hogy maga egyáltalán nem ért a háborúhoz. A háború, az költészet, kedvesem, tiszta költészet! (*Néhány gyors vonással felrajzolja a táblára a cannuei csata képét.*) Hannibalnak, a Cannae-nál végrehajtott átkaroló lovasrohamában, amellyel megfosztotta a rómaiakat a manőverezés lehetőségétől — ezt a megsemmisítő hadmozdulatot alkalmazták a németek Vjazmánál —, több az arányosság, mint akármelyik Mallarmé-verssorban. Egy villámgyors tankbetörés az ellenséges hadtápvonalak mentén — hát ebben több a ritmus, mint Brahms bármely frázisában. (*A hajdani csatákat ábrázoló térképekre mutat.*) Nézzen ide: Epaminodas, fittyet hányva a szimmetriának, maga választja meg a csata súlypontját, s ezért a falanxot a bal szárnyon vonja össze — no és ezzel csorbát szenvedett a csatakép szépsége? Egyáltalán nem!... Austerlitz: derült égből villámcsapás! Mozgékonyság a hadirend merevségével, manőver az arcvonal nehézkességével szemben — s az eredmény: 40 000 főnyi veszteség halottakban, sebesültekben! Kunnendorf — mértani szabályosság! Borogyino — harmónia! Marne — a számok szépsége! Csupa tökély, tökéletes-ség! Ép ésszel föl nem foghatom, hogy lehet valaki közömbös iránta! Hogy az istenbe nem érti meg, hogy a mi Norrmándiánk, a 20. század Poitiers-je, azon csaták közé tartozik, amelyek évszáz-

zadokra megszabják a történelmet... Különben pedig: történelmi jelentőség? Piha! Fútyulok rá!

MELÁNIA: Mon Dieu!

TÁBORNOK: A mi inváziónk önmagában szép, nem is kell, hogy szolgáljon valamire. Olyan, mint a drágakő -- elég, ha ott van a vitrinben! Annnyira tökéletes, hogy akár öncélú is maradhat: kell hozzá egy darab föld a behajózáshoz, egy darab tenger a hajóúthoz, és ismét egy darab föld a partraszálláshoz! (*Látnokian.*) Melánia, képzelje el azt a hajnalt! A Csatorna fölött köd lebeg majd... s olyan csend, mint a Végítélet napja előtt. S akkor ebből a ködből, mintegy az örökkévalóság túlpartjáról, ezernyi sötét kísértéként, előbukkan a flottánk. Csak úgy hemzseg a tengeren a sok hajó. Elöl -- az aknaszedők utánuk a csatahajók, cirkálók, rombolók, nyomukban pedig az invázió agyközpontjai: antennák őserdeivel tonnyaikon a prancsnoki hajók jönnek. Aztán a szállítóhajók következnek, közöttük -- nyugtalanul, mint anyjuk körül a gyerekek -- ott sündörögnek majd az első partraszállási hullám rohamcsónakjai. Őrnaszádok cikáznak ide-oda, odafönt, a léggömbzár fölött pedig szakadatlanul vonul, dübörög a repülőgépek -- rombolók, vadászgépek, bombázók, vitorlázórepülőket vontató szállítógépek -- végelethatalan sokasága. (*A Tábornok gépiesen fölkatintja a rádiót; megfelelő zene hallatszik.*) A hajótüzérség nyit tüzet, a német parti ütegek válaszolnak, a flotta pedig csak halad tovább, csattogva röpködnek a szélben a hadi lobogók. Csörlők kerepelnek, egymás után emelik ki a kételtűeket a hajók gyomrából, emelődaruk nyögnek a rohamcsónakok súlya alatt, motorok bögnék. A flotta pedig halad tovább. A bőrig ázott, agyonfagyott, beteg, rémült, bizonytalanságtól elgyötört emberek imádkoznak, okádnak, kiáltoznak, elesnek! A flotta pedig halad tovább! Gondoljon csak Dunkerque-re! Gondoljon csak Dunkerque-re!...

RÁDIÓ (*a Belgrad Sender bejelentése után, bemondó*): Hadijelentésünk következik. A Birodalmi Vezér főhadiszállása, június 5-én. A fegyveres erők főparancsnoksága közli: Noha a német hadvezetés javasolta, hogy a város értékes műkincseinek megkímélése végett Rómát ne vonják be a hadműveletekbe, az észak-amerikai páncélos alakulatok június 4-én, a déli órákban, mégis behatoltak a város belterületére. Céljuk a Tiberis hídjainak megszerzése. Heves utcai harcok kezdődtek, amelyek az esti órákban még folytak... Az utóbbi hetek súlyos összecsapásaiban különösen kitűnt a Ranke tábornok vezette 71. gyalogoshadosztály... A keleti fronton, a Jasítól északnyugatra elterülő hadműveleti körzetben, a német--román kombinált csapattek újabb területnyereségre tettek szert a bolsevisták heves ellenállása és megismételt támadásai ellenére. Az olasz torpedóvető repülőgépek...

(*A Tábornok kikapcsolja a rádiót. Az illúzió szertefoszlott. Hirtelen letört, megöregedett. Melánia, mivel megérti gazdájának lelkiállapotát, távozni készül.*)

MELÁNIA: Hát akkor, azt hiszem, eltehetjük magunkat holnapra. Annak a mirijevoí parasztmenyecskének azt mondtam, hogy korán

hozza a tejet... Nem volna jobb, ha a tábornok úr is ledőlne egy kicsit?

TÁBORNOK (*elgondolkozva*): Messziről még jó parancsokat osztogatni is kockázatos. Nem, az íróasztal mögött ülve lehetetlen háborút vezetni. Vannak esetek, amikor sürgősen kell dönteni, ez pedig — a helyzettől függően — csakis a helyszínen lehetséges.

MELÁNIA: A tábornok úr maga mondta az imént, hogy ilyen időjárási viszonyok között egyetlen főparancsnok sem adhatna parancsot a partraszállásra. Azt tetszett mondani, nincs az a parancsnok, aki felelősséget merne vállalni ilyesmiért. Ma már úgysem fog történni semmi. Akkor hát mért nem pihen le?

TÁBORNOK (*gondolataiba merülve*): Maga csak menjen, Melánia, fekdjön le...

MELÁNIA: Tábornok úr.

TÁBORNOK: Igen?...

MELÁNIA: S mit válaszoljak von Blauring ezredesnek?

TÁBORNOK: Hogy mit mondjon neki? Nos, tessék, mondja meg neki szépen: Lovag von Blauring ezredes úr, Dordé Njegovan, Ő királyi felségének tábornoka, a szerb vendégszeretet diktálta összes kímélettel küldi Önt az édesanyja kínjába, Önt és azt a szaros ezeréves birodalmát!

MELÁNIA: Tábornok!

TÁBORNOK: Sajnálom, sajnálom... Kérem, csak ne emlegesse előttem azt a fajankót, akkor majd nem kell pirulnia.

MELÁNIA: De hiszen én csak attól tartok, hogy az ezredes félremagyarázza a tábornok úr hajthatatlanságát... Egy éve sincs, hogy hazaengedték a hadifogságból... Ne legyen olyan csökönyös, uram, egy véletlen találkozás a hallban, kölcsönösen udvarias üdvözlés, néhány konvencionális szó... végtére is, hiszen mindketten katonák...

TÁBORNOK: De két, egymással szemben álló tábor katonái, asszonyom, a történelem egymást kizáró frontjain. Ez nem játék, asszonyom. **Ez háború!** Az ilyen Blauringok és a hozzá hasonlók uralomvágya miatt klozettpapírba csavart csempészdohányt szívok, pótkávé és házi barackpálinkát iszom (azt is csak a maga ügyességének köszönhetően), és gyomorfekélyemmel lövészárkok-kosztól eszem. De ez nem volt elég: őurasága okkupálta, egyszerűen megszállta a legjobb szobákat a házban, az én háza mban, minket meg fölküldött, hogy itt fulladozzunk a tető alatt. De még ez sem volt elég! Tudja maga, hogy őmiatta nem tudok dolgozni! (*Hirtelen mozdulattal széthúzza a drapériát, s ekkor előtűnik a többi hadszíntér: a keleti front, a csendes-óceáni hadszíntér, Burma, az atlanti térség. Sok-sok zászlócska jelzi az állásokat.*) Azt hiszi, ez a valóságos fronthelyzet? Ördögöt! Ez az OKW jelentései szerint feltüntetett arcvonal, a Völkischer Beobachterből. Az igazi front itt van! Én pedig nem merem rekognoszálni a szituációt a Londoni Rádió alapján, mert ő itt ólálkodik a házamban. Hát lehet ilyen körülmények között szakszerűen elemezni a hadihelyzetet, tervezni, kombinálni, hadat viselni?!... Mielőtt kimegy, elolthatja azokat a lámpákat.

MELÁNIA (eloltja a lámpákat): Jó éjszakát, tábornok úr!
TÁBORNOK: Jó éjszakát.

(A Tábornok ott marad a félhomályba borult szobában, amelyben csak a térképekre vetődik éles világosság.)

TÁBORNOK (ismét megragadja a dákót; hirtelen mintha átlényegülne: Eisenhower tábornokból Gerd von Rundstedt feldmarsallá, a nyugati front parancsnokává változik): Minden valószínűség szerint itt fognak partraszállni... Nem itt, az túlságosan naiv volna. Pas-de-Calais—Ruhr, ostobaság! Az embernek tudnia kell, mit akar. Abban, hogy partra szálljanak, nem lehet őket megakadályozni. Túlon túl erősek, a tengeren is, meg a levegőben is. Na persze, amikor az a bohóc Göring olyan pusztítást művelt a német repülőgépek között, mintha azok fácánok lennének a saját vadaskertjében. De közvetlenül a partszegélyen visszatartanak. Oda kell szegezni őket... itt... meg itt... és itt... mindenütt, ahol kiküsznák a partra. Akadályokat, új, váratlan, nem is sejtett, kibogozhatatlan akadályokat végig a strandokon, azután aknákat, az aknák millióit — megannyi kigyómarás az invázió sarkába... Ha ide álcázott nyersolajtartályokat helyeznénk és csöveket vezetnénk a partig... a támadó, egyetlen gombnyomással, a tűz martaléka lenne... ez nem rossz!... Egyáltalán nem rossz!... Mindenesetre, itt bombaálló betonfedezékek legyenek, amelyekből a part minden talpalatnyi része belőhető, hátul pedig messzehordó nehézágyúkat helyezünk el, amelyek megtizedelik a flottát és akadályozzák az utánpótlást. Na és az ejtőernyősök? (A part mögötti övezetre mutat). Elsüllyesztetni, elsüllyesztetni, mindent elsüllyesztetni, amit pedig nem lehet, azt aláaknázni. Ha nem lenne elég akna, akkor kardokat és késeket, szuronyokat és kihegyezett vasrudakat kell a földbe szúrni... Ide pedig a stratégiai tartalékot: egy tíz-tizenöt páncélos hadosztályból álló vasöklöt, amely mindössze huszonnégy órai menettávolságra van a partraszállás helyétől, bárhol következzenek is be... itt, itt... vagy emitt. Gépesített hadosztályt értve, természetesen. A tartalékba helyezett erők nem függhetnek az utaktól és vasútvonalaktól, amelyeket az ellenség úgylis meg fog rongálni, az ellenség és az Ellenállási Mozgalom... Igen, igen, az Ellenállási Mozgalom, ez itt a bökkenő. Mi volna, ha minden házból túszt szednénk, mondjuk, egy-egy gyermeket... vagy ami még jobb: ötven kilométer mélységben meg kell tisztogatni a bennszülöttektől az egész partövezetet... Nem, ekkora megterhelés alatt képtelenek lesznek tíz hadosztálynál többet partra szállítani az első napon, a hadműveleti tengely körül összefűzni a hídfőállásokat, biztosítani a szállítást és az utánpótlást, s nem fognak egyik irányban sem felfejlődni... S akkor csak egy napig, huszonnégy óra hosszat kell kitartani. S most már meg vagytok puhítva, zavarodva, talán meg is ijedve, mindenesetre ziláltak és ellátatlanok vagytok. Ekkor habozás nélkül rátok bocsátom az egész tartalékot, romboló ékeket verek a hídfőállásaitok közé, kíméletlenül aprítalak, dögönyözlek, ütlek, vágalak, ütlek, vágalak (a dákóval ütögeti a La Manchot), amíg min-

denestül el nem sülyesztelek benneteket... S így lesz a hadtörténelemben még egy Dunkerque.

(Mint aki valami roppant nehéz, de éppoly jelentős feladatot teljesített, a Tábornok hármát kortyol a kulacsból, majd felkattintja a rádiót. Felhangzik a BBC jelzése.)

RÁDIÓ *(hideg bemozdóhang)*: Fontos közleményt olvasunk fel... fontos közleményt olvasunk fel... Eisenhower tábornok parancsnoksága alatt az erős légi kötelékektől támogatott szövetséges haderő ma reggel megkezdte a partraszállást Észak-Franciaországban...
TÁBORNOK: Hát mégis rászánta magát! *(Izgatottan.)* Melánia, rászánta magát! Melánia!

(A Tábornok kirohan a dolgozószobából, hívogató hangja távolodik. Melánia, fésűlködököpenyben, abban a pillanatban lép a szobába, amikor a rádió éppen ismétli a szövetségesek partraszállásáról szóló hivatalos közleményt.)

MELÁNIA *(áhitatosan)*: Mi atyánk, ki vagy a mennyekben, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod...
BLAURING *(fennhangon)*: Ámen.

(Melánia kikapcsolja a rádiót, és megfordul: az ajtóban ott áll Reiner Maria von Blauring ezredes. Alacsony termetű, törékeny testalkatú úriember, deresedő hajjal, zárkózott, egyáltalán nem katonás arcvonásokkal. Egyenruhát visel. Monoklit nem visel. Hideg, kimért hangon, burkolt jelentőségteljeséggel beszél, leghalábbis kezdetben.)

BLAURING: Elnézést, asszonyom, az alkalmatlankodásért, de hazatérőben világosságot láttam kiszűrődni, hangokat hallottam, beszélgetést vagy a rádiót, nem is tudom, mit... Remélem, nem háborgatom túlságosan?

MELÁNIA *(leplezett ijedtséggel)*: Ó, nem... a világért sem!

BLAURING: Valójában csak üdvözölni akartam Njegovan tábornok urat. Feltételezem, hogy átadta üzenetemet. Igen?

MELÁNIA: Természetesen, csak a tábornok úr éppen kiment. Mindjárt megkeresem...

BLAURING: Ne deranzsálja magát, asszonyom, majd megvárom itt, ha nincs ellene kifogása... Ha nem csalódom, rádiót hallgatott, ugyebár?

MELÁNIA: Csak úgy ide-oda futkostam a keresőn... Tessék... tessék helyet foglalni, Blauring úr.

BLAURING: Köszönöm. Én azonban szívesebben állva maradnék, esetleg sétálnék egyet. Úgyis egész nap ülök. Megengedi, hogy egy kicsit szemügyre vegyem ezeket az érdekes térképeket?

(Meg sem várva az engedélyt, szemlélni kezdi őket.) Thermopylé... Gaugamela... Hastings... Waterloo... Marne... A tábornok, úgy látom, hadtörténelemmel foglalkozik.

MELÁNIA: Ó, nem, ezredes úr, hiszen ő nyugdíjban van.

BLAURING: Igen... igen... Minden ilyen csata elősegíti a hadászat tökéletesedését. Asszonyom, a hadviselés olyan tudomány, amelyet meg lehet tanulni. A történelem fárosza nélkül — a taktika sötét verem. Szuvorov.

MELÁNIA (*árnyékként a nyomába szegődve*): Ugyan, ez csak szórakozás, időtöltés, ezredes úr.

BLAURING: Hasznos szórakozás, rendkívül hasznos...

MELÁNIA: Játék...

BLAURING: De a tökélyig fejlesztve. (*A keleti front előtt.*) A keleti front. Sok barátom van ott... Legtöbbje nincs az élők sorában.

MELÁNIA: Minden a német főparancsnokság jelentései alapján van fel-tüntetve... a Völkischer Beobachterből.

BLAURING: Magától értetődik, asszonyom. Csakhogy a fronthelyzet nem ez. A tényleges front a tűzszüneti vonal mentén, vagyis a Narva—Pszkóv—Vityebszk—Moguljev—Tyernopol—Jasi—Dnyeszter-torkolat vonalon halad, itt pedig az oroszok már elfoglalták Bjalisztokot, és — amint látja — Königsbergnél bekerítéssel fenyegetik északi hadseregcsoportunkat... Sőt, már kibukkantak a Dunánál, asszonyom. Bukarest alig tartja magát, s — úgy látszik — Varsó sorsa is megpecsételődött a tábornoknak ezzel a nyári hadjárataival: az első ukrainai és az első belorusz front harapó-fogójával...

MELÁNIA: Uram, meg kell magyaráznom valaniit...

BLAURING: Természetesen, ez vezérkari elemzés... a hadműveletek tervezése, de micsoda hadműveletek, drága asszonyom. Ezek a páncélos ékek még egy Mannstein tábornoknak is dicsőségére válnának. El kell ismernem — vérbeli stratégia műve, vagy legalábbis olyan parancsnoké, akinek képességei nem lebecsülendők.

MELÁNIA: Ezredes úr, ő sohasem vezényelt háborúban.

BLAURING: Feletteseinek rövidlátása miatt, minden bizonnyal. Tudja, asszonyom, Napóleon szerint a háború a hadviselő felek parancsnokai értelmének és akaratának párharca... Én személy szerint nem szeretném, ha Njegovan tábornok lenne az ellenfelem...

MELÁNIA: Ezredes úr... meg kell, hogy mondjam... ön ezzel nem fog visszaélni... Ugye, nem? Ígérje meg, kérem. A tábornok minden pillanatban beléphet, s esetleg nem lesz rá idő... Az ezredes úrnak ezt nem szabad komolyan felfognia. Értse meg, mindez nem más, mint egy elfeledett, ártalmatlan öregember kisdud szórakozása... A tábornok beteg, gyomordaganata van, azért is engedték haza a hadifogságból... Valójában minden háborút hadifogságban vészelt át, ez a magyarázata ennek a sok bajnak, látja ezeket a térképeket meg ezt a nevetséges bűtort... Őt azért is nyugdíjazták, mert alkalmatlan volt, abszolúte tehetségtelennek bizonyult minden parancsnoki poszton. Apellálok a tisztii becsületére, ezredes úr. Hát hazaengedték volna a hadifogságból, ha valamirevaló?... Ő valójában bolond... tiszta örült, uram...

(Blauring nem reagál. A királyi hadsereg egyenruhájában belép a Tábornok. Melánia feje felett, aki mintegy bástyaként áll kö-

zöttük, egy pillanatilg farkasszemet néznek egymással. Majd katonásan tisztelegnek.)

TÁBORNOK: Sajnálom, hogy megvárattam, ezredes, de le kellett vetnem hadifogolyi egyenruhámat, hogy rangjához méltóan fogadhassam a győztes hadak tisztjét.

BLAURING: Azért jöttem, hogy megköszönjem a szíves vendéglátást, tábornok.

TÁBORNOK: Rossz házigazda vagyok én, ezredes, ha a vendéget csak akkor ismerem meg, amikor már egy éve a házamban van.

BLAURING: Hát még a vendég milyen, aki ezt nem tette előbb lehetővé? ... Reiner Maria Siegfried von Blauring ezredes.

TÁBORNOK: Dordíje Njegovan nyugalmazott dandártábornok... Mit áll itt, mint egy sóbálvány, Melánia? Hozzon valami innivalót... lehetőleg semmit a lövészároki készletből.

BLAURING: Azt hiszem, nem lesz rá szükség, tábornok *(Mutatja a magával hozott palackokat.)*

TÁBORNOK *(egyenként megnézi)*: Courvoisier, Metakssasz, örmény konyak, Franciaország, Görögország, Oroszország, Nyugat, Kelet, Dél. Még csak Észak hiányzik.

BLAURING: Svédországot, szerencsére, nem szálltuk meg... Egyelőre. No de ahhoz, hogy ünnepelhessünk, ez is megteszi...

TÁBORNOK: Ünnepeleljünk? Mit ünnepeleljünk meg?!

(Blauring Normandia térképéhez lép, kihúzza azt a zászlócskát, amely a dél-angliai csapatokat jelzi, majd erőteljes mozdulattal Normandiába dőfi. A két katona farkasszemet néz egymással. Melánia rémülten figyeli a néma párviadalt. Keresztet vet. A szín lassan elsötétedik, majd amikor teljesen sötétségbe borul, felhangzik a bemondó hangja.)

RÁDIÓ: A Birodalmi Vezér főhadiszállásáról. Június 8-a. A fegyveres erők főparancsnoksága közli: Normandiában az ellenség megkísérelte megerősíteni hídfőállásait. Az Orne folyó torkolatától keletre csapataink a szűk parti sávra kényszerítették az ellenséget. A Caen és Bayeux közötti hídfőkre támaszkodva az ellenség északnyugati irányban támadásba lendült. Ugyanakkor megkezdődött tartalékerőink ellentámadása... Július 5-e. A fegyveres erők főparancsnoksága közli: Normandiában tegnap reggel, heves tűzérési előkészítés után, az ellenség támadásba lendült a Bayeux—Caen műút mindkét oldalán. Kísérletük azonban minden ponton véres kudarccal végződött... Augusztus 26-a. A fegyveres erők főparancsnoksága közli: A német hadosztályok, a Szajna alsó folyásától nyugatra, visszaverték az ellenség valamennyi támadását. Tegnap erős ellenséges alakulatok hatoltak be Párizs déli kerületeibe, s itt egész nap súlyos utcai harcok folytak...

(A szín fokozatosan kivilágosodik. A térképek előtt, ahol Njegovan tábornok szokott tartózkodni, most Blauring ezredes áll. Zászlócskák tüzelésével foglalatoskodik. Zubbonya félig kigombolva, s

ez azt a benyomást kelti, mintha most ő volna a dolgozószoba ura.

Tálcával a kezében belép Melánia. Kávét és italt szolgál fel.)

BLAURING: Bizonyos idővel ezelőtt, asszonyom, láttam önt egy bizonyos helyen... biztosíthatom, egészen véletlenül. Valami festményt tetszett árulni.

MELÁNIA: Hát már ez is tilos?

BLAURING: Ó, nem, természetesen. Ez nem feketézés vagy csempészes...

MELÁNIA: Különösen, ha azokat a képeket örök — németek vásárolják.

BLAURING: Legyen nyugodt, asszonyom, hamarosan eljön az az idő, amikor majd mi áruljuk önöknek. Nem csodálkozom, ha most megvallaná, hogy nem tudtak megélni a tábornok nyugdíjából.

MELÁNIA: Megélni ugyan megélhettünk, de nem valami fényesen... rangon alul, mindenesetre...

BLAURING: Mégis furcsállom, hogyan engedhette meg — ne vegye rossz néven, ha ügyetlenül választom meg a kifejezést —, hogy úgy megalázkodjon azok előtt a hadigazdagok előtt.

MELÁNIA: Nekem az nagyobb megaláztatás volt, hogy látnom kellett, amint csempészdohányt csavar újságpapírba, vagy pedig feleket szív, amikor valahogy hozzájut egy csomag emberhez méltó cigarettához. Különben, ő nem is tudott a dologról.

BLAURING: S hát nem vette észre, hogy bizonyos tárgyak szőrén-szálán eltűnedeznek a házból? Nem értem, egy ilyen rendkívüli megfigyelőtehetséggel megáldott, vérbeli katona...

MELÁNIA: Én nem az ő dolgait árultam, uram. A holmit az én szobámból hordtam el.

BLAURING: Az az úgyszólván teljesen üres szoba, amelybe egyszer véletlenül betévedtem, az volna az ön szobája?

MELÁNIA: A tábornok sohasem tévedt be a szobámba, még véletlenül sem, ha erre tetszett gondolni.

BLAURING: Így van ez, asszonyom. Az élet, akarcsak a háború, csupa veszteség... tévedés... és elszalasztott alkalom...

(A sértődött Melánia nem érkezik rá, hogy válaszoljon. Belép Njegovan. Ismét tábornoki egyenruhában van. A kezében valami elrongyolódott térképet tart.)

TÁBORNOK: Na és mi van az én kávémmal, Melánia? Amióta Európa itat bennünket, takarékosabb lett talán, mi?

BLAURING: De hát, tábornok, hol maradt olyan sokáig?!

TÁBORNOK *(kigöngyöli és megrázogatja a térképet)*: Ugyan hagyja. Alig-alig találtam meg ezt itt... a padlásán, atyám öltözéke alatt. Azt említettem már önnek, hogy atyám mint tábori pap 1885-ben részt vett a slivnicai csatában? Igen, látja, itt... Mármost idefigyeljen. A mi fővezérségünk feltételezte, hogy a bolgárok nem merik majd bevetni tartalékaikat, ezért nemigen siettünk megvézni őket már az első rajvonalba, azzal, hogy majd később a Sredac fennsíkon szépen bevárjuk azt a két seregtestet és meg-

semmissítjük, még mielőtt egyesülnek a derékhaddal. Megbocsáthatatlan stratégiai tévedés, mert, drága ezredesem, ők mégis, a mi törzskarunk ignoranciája ellenére, bevetették tartalékait, s mi pórul jártunk. Hatvan évvel később, mintha hadtörténelem nem is volna a világon, önök, németek, ugyanebbe a hibába esnek. A Führerjük úgy vigyáz a páncélos tartalékaira, mint a szeme fényére, és most már persze késő. A szövetségesek megerősödtek, a tartalék most már nem elegendő... Mármost mit tehetek itt én?!...

(Becsapva maga mögött az ajtót, Melánia szó nélkül visszavonul.)

TÁBORNOK: Remélem, Melánia szívélyes volt önhöz?

BLAURING: Ó, igen, hogyne, tábornok... nagyon aranyos.

TÁBORNOK: Mert tud ő másmilyen is lenni ám: azt látnia kellene, hogyan bánik a civilekkel. Olyan ez az asszony, ezredesem, mint a határőr-kutya, a katonaköpeny szagán kívül semmi mást nem respektál. Különbén jó lelkű, s azt hiszem, ragaszkodik is hozzám, noha olykor nem mennek a fejébe bizonyos dolgok... Tudja, Foucault kisasszony auvergne-i, tizenhétben lejött Szalonikibe ápolónőnek... önkéntes ápolónőnek... és hát... ittragadt...

BLAURING *(tolakodóan)*: Miért?

TÁBORNOK: Hogyhogy miért? Hát beleszeretett... alighanem megszerette ezt az országot.

(Blauring konyakot tölt magának és a Tábornoknak. Ettől fogva időnként szájukhoz emelik a poharat, enyhén becsípnék majd, éppen csak annyira, hogy egy kissé fesztelenebbek, őszintébbek legyenek.)

TÁBORNOK *(kezébe veszi a dákót)*: Hát akkor... kezdjük?

BLAURING *(tettre készen)*: Munkára föl!

TÁBORNOK: Akkor hát rajta! Meghallgatta a hadijelentéseket?

BLAURING *(a térképre mutat a dákóval)*: Ez az augusztus 26-i helyzet.

TÁBORNOK: Teljes egészében az OKW közleménye szerint?

BLAURING: A londoni rádió korrekcióival...

TÁBORNOK: Nagyon jó, ezredes...

BLAURING: ...és a moszkvai rádió korrekcióival.

TÁBORNOK *(elképedve)*: A moszkvai rádió?!

BLAURING: Ahhoz, hogy megtudjuk, mi a való helyzet a keleti fronton, tud valami jobbat ajánlani?

TÁBORNOK: Blauring ezredes, ebben a házban a bolsevista Moszkva hangja még sohasem szólalt meg, soha! Nagyon szépen kérem, hogy ezt a tényt a jövőben tartsa szem előtt.

BLAURING: No, hát be kell vallanom, tábornok, hogy én viszont rendszeresen hallgatom készülékemen... Hallgattam akkor is, amikor egészen véletlenül Londont fogtam meg, s így értesültem a partaszállítás híreről. Azon a napon, amelyiken az a szerencse ért, hogy megismerkedhettem önnel, s amióta alkalmam nyílt, hogy egy kétségtelenül magasabb szinten vehessek részt ebben a fenséges háborúban. Egyszerűen a szakmai tökély kedvéért hallgatom Moszkvát.

TÁBORNOK: Nincs az a szakmai tökély, amely ezt mentheti!

BLAURING: Ugyan már, tábornok, ne vesztegessük az időnket csip-csup dolgokkal. Ön is tudja, hogy estére abban az átkozott niva-talomban kell lennem, s hogy egészen vasárnapig nem dolgozha-tunk!

TÁBORNOK: Mit tűztünk ki mára?

BLAURING (*mutatja*): Párizs bevételét!... Azután a német ötödik pán-célos hadosztály, a hetedik és a tizenötödik hadsereg részeinek üldözését Észak-Franciaországon át. Megkísérelünk a Rajnáig ha-tolni, és még az esős időszak beállta előtt átkelni... Végezetül magyarázatot keresünk arra, hogy miért veszett el a sztálingrádi csata.

TÁBORNOK: Mert lesz még Sztálingrád, lesznek még Sztálingrádok... Itt is... ott is... meg amott is, mindkét oldalon. Alaposan fel kell készülnünk: azért is, hogy Sztálingrád megismétlődjék, és azért is, hogy megakadályozzuk... Mi is volt ön tegnap, ezredes? Orosz vagy német?

BLAURING: Német. Orosz a múlt héten voltam.

TÁBORNOK: Ezt jegyeznünk kellene valahol. Elfelejttem, barátom, és folyton úgy tűnik, mintha tévedésből valaki másnak a hadseregét vezényelném...

BLAURING: Hát, emlékezzen csak vissza, tábornok... Két héttel ez-előtt, mint szövetségeseik, végig a Rhône völgyén 350 ki-lométeres mélységben a tizenkilencedik hadsereg párhuzamos üldözését végeztük, amelyet aztán Dijonnál nagyogó átkaroló moz-dulattal bekerítettünk (*mutatja*). A múlt héten viszont, ezúttal mint németeknek, sikerült kivágnunk a gyűrűből ugyanezt a hadsereget... A keleti fronton mindkét héten az oroszok ja-vára tevékenykedtünk...

TÁBORNOK: Igaza van... Nos tehát, lássuk, ami keletet illeti, mit tenne!

BLAURING (*miközben magyaráz, mindinkább elragadja a harcias hév*): Mindenekelőtt: von Paulus hatodik hadseregét semmi esetre sem engedném át a Donon, elhanyagolnám az orosz kőolajat, a „Dél” hadseregcsoportnak pedig kifejezetten megtiltanám, hogy átlépje a Saimaa-tavaktól, a Moszkva-környékén át, a doni Rosztovig húzott képzelt egyenest. Minden erőt összpontosítva Moszkvára rontanék, s még a tél beállta előtt tisztába tenném a dolgokat a bolsikkal.

TÁBORNOK: Bravó, ezredes. Már Nagy Frigyes megmondta, hogy csak a zöldfülű generálisok forgácsolják szét erőiket, mert mindent meg akarnak hódítani és mindent megtartani. S rendszerint sem-mit sem hódítanak meg, viszont mindent elveszítenek...

BLAURING: Ha már rászánám magam, hogy — a presztízs miatt — előretörjek a Volgáig, azt hiszi, megengedném, hogy List az „A” csoporttal ott rostokoljon a Kaukázus előtt? Még júliusban elien-delném Hott tábornoknak — évtársam volt az akadémián —, hogy a negyedik pán-célos hadsereget vezesse Sztálingrád ellen, viszont Ewald von Kleist tábornagyot nem engedném belebocsát-kozni a kubáni bonyodalmakba, semmi esetre sem engedném.

TÁBORNOK: S mit csinálna közben von Bock középén?

BLAURING: Anélkül, hogy veszélyeztetném az ukrajnai front védhetőségét, rendelkezésére bocsátanék mindent, amit nélkülözhetek, vagyis mindazokat a csapatokat, amelyek ostoba célokért véreznek odalent. Höppner negyedik páncélosa és Reinhardt harmadikja észak felől megkerüli a fővárost, Guderian beveszi nekem Tulát és Rjazanyt, s alulról csukja be a zárat, csett! Karácsony előtt Moszkvában lennék. Akkor aztán hallgathatná, tábornok.

TÁBORNOK: Azt nem mondtam, ezredes, hogy a német szót szívesebben hallgatom, mint az oroszot...

BLAURING (*elragadtatva*): Természetesen, idejében gondoskodnék róla, hogy embereim fel legyenek szerelve mindennel, ami a mínusz 30 fokos hidegben való háborúzáshoz szükséges. Gyapjú köpeny, meleg alsónemű, posztónadrág, csizma, fülvédős kucsma, minden meglegyen nekik... elsősorban pedig bélelt csizmájuk és prémkucsmájuk. Az én tankjaim nem állnának bedögölve csak azért, mert befagyott az üzemanyag, optikai műszereik pedig eljégedtek!

TÁBORNOK: Vagy, a legrosszabb esetben, taktikai visszavonulást kellene elrendelni, visszavonulni egy olyan vonalra, amely teletésre alkalmas... mondjuk, az Orel-Rzsev-vonal megfelelné.

BLAURING: Hm, erről a változatról még nem gondolkoztam komolyabban...

TÁBORNOK: Természetesen abban az esetben, ha a németek oldalán parancsnokolnék...

BLAURING: No és ha az oroszok eszével gondolkodna, tábornok?

TÁBORNOK: Tessék?

BLAURING: Úgy értem, ha az orosz csapatokat kellene vezetnie?

TÁBORNOK (*dühösen*): Akkor főbe lőném magam, ezredes. (*Ingerülten.*) Látja, ezredes, mindezeknek a hadijelentéseknek az olvasása közben ön természetesen fölfigyel mind a tengelyhatalmak katonai melléfogásaira, mind pedig a szövetségesek taktikai tévedéseire — hogy a stratégiát, különösen azt a nagybetűs, globális Stratégiát, ne is említsük. De csak akkor, amikor itt, ezeken a közömbös papírfrontokon, szembeállítja egymással mindezeket az oly egyforma katonai ostobaságokat, akkor döbben rá, miféle emberek, miféle katonák, miféle hadfiak ülnek ott azokban a vezérkarokban: abban a Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force-ban, a South-East Asia Command-ban, az Oberkommando des Heeres-ben, a Grand Quartier General-ban, mindazokban az OKW-kben, GHQ-kben, IGS-ekben!

BLAURING: Hát ön is elégedetlen ezzel a háborúval, tábornok?

TÁBORNOK: Elégedetlen? Föl vagyok háborodva! A tengelyhatalmak miatt is, meg a szövetségesek miatt is, egyformán!... Ebben az értelmetlen zűrzavarban, mindezekben a komolytalan és kaotikus rögtönzésekben hol látja ön a háborúnak azt a ragyogó poézisét, amelyet már Caesar megénekelte?! A lépések és ellenlépések szépségét! A rombolás és viszontrombolás logikáját. A megsemmisítés és kiirtás arányosságait! Hogy tud itt egy tábornok pártállást vállalni? Hol vannak itt a barátaim, és hol az ellenségeim? Nem látom őket... Én csak a megtagadott Doktrínát, a hadak sértett Szellemét látom, valami olyasmit, ami kívül áll egy tábornok

személyes elhatározásán, amiben nincs választás, és ami független az igazi katona érzéseitől. Mint amilyen a művészet, a tudomány, a természetű törvény!...

BLAURING: Noha még csak ezredes vagyok, én is egészen másképp vezetném ezt a háborút. Úgy vezetném, mintha egyidőben én volnék a szövetségesek hadvezére és a tengelyhatalmak stratéga is.

TÁBORNOK: Csak hát nem mi vezetjük ezt az otromba... ügyetlen...

BLAURING: ...ostoba és téves... elhibázott háborút!

TÁBORNOK: Márpedig hogy tudnám! Csak tehetném!... Teljesen mindegy, kinek az oldalán...

BLAURING: Természetesen az volna a legjobb, ha az ember egyszerre mindkét félnek parancsolhatna... Ez kizárná a hibalehetőséget, s a háború tökéletes volna. Tökéletes, mint a tyúktojás.

(Időnként hörpintenek poharukból. Melánia néhányszor ki-bejár, a katonák azonban nem figyelnek rá.)

TÁBORNOK: Tökéletes, igen, de halott... Gondolja, nem próbáltam meg ezt is? Volt, amikor egyszerűen képtelen voltam megbékkélni valamely ostobán megválasztott felvonulási iránnyal, valamelyik téves hadműveleti céllal, vagy felesleges csapatösszevonással... Kérem, a kéz egyszerűen nem akarja téves helyre tűzni a zászlócskát, nem akarja, és kész! Hallom, ahogy szépen bemondja a rádió: Guderian hadosztálya az Oka folyónál megtorpant. Látom, micsoda katasztrófális lépés, olyan „húzás”, amellyel el lehet vezetni a háborút keleten. Hogy nyugodjak bele? Hol van az a generális, aki jóváhagyna ilyesmit?

BLAURING: Ilyen generális nincs.

TÁBORNOK: Újabb zászlócskát veszek elő, és Hott páncélos ékét, Kalinyin városán keresztül, Moszkva puha húsába döföm. Bekerítettem majd kétmillió orosz. Rokosszovszkij, Jeromenko, sőt talán Zsukov is, szögesdrót mögött találták magukat... ahol — még ha vörösök is — azért lovagias tiszteletadással bánok velük.

BLAURING: Gratulálok, tábornok. Ragyogó!

TÁBORNOK: A fenét, dehogyis ragyogó!

BLAURING: Hiszen ki nem állhatja az oroszokat.

TÁBORNOK: De hát hova gondol, vajon igazságos, vajon sportszerű lenne, hogy képességeimmel egyedül a németek élhessenek, akiket különben éppúgy utálok?

BLAURING: Kétségtelenül, nem.

TÁBORNOK: Következésképpen átpártolok az oroszokhoz, s olyan váratlan ellenlépést fedezek fel, amely az orosz hadtesteket kivезeti a csapdából — az én csapdából, uram, amelybe én ejtettem őket —, előkészítem az ellentámadást, és hozzálátok a levezetéséhez. Azok az átkozott sarló-kalapácsos zászlócskák úgy repkednek egymás után, mintha szárnyuk kerekedne, új meg új állásokat foglalnak el — s most a németek kerülnek kutyaszorítóba.

BLAURING: Ragyogó!

TÁBORNOK: Egy fenét, dehogy ragyogó! Az volna, ha most meg nem a németeket kellene menteni... S látja, mind gyorsabban, mind váratlanabban, mind bölcsebben, így váltogatta helyét a két tá-

bor, de minthogy egyazon elme parancsolt nekik, a front sohasem mozdulhatott huzamosabban sem előre, sem hátra. Egy helyben állt, mint akit megbűvöltek. Az a másik, a valóságos front, az ostoba számítások miatt, még mozdult is valahogy, de az enyém, az ott döglött egy helyben. Olyan játék volt ez, kedves Blauringom, mintha egymagamban sakkoznék. Sakkparti, amelyben én magam vezetem mind a sötét, mind pedig a világos bábokat, s így se nem győzhetek, se nem veszíthetek.

BLAURING: Meg kell vallanom, tábornokom, én is átestem hasonló krízisen. Végre is a háború két elme párviadala, semmiképpen sem egy ember harca önmagával. Kész örület!... De megtaláltam a megoldást!

TÁBORNOK: Tudom! Váltogatta a nézőpontokat. S hosszabb időszakra terjesztette ki tevékenységét, ugye? Mielőtt egyenruhát cserélt, megengedte, hogy a régi egyenruhában kidolgozott stratégiai elképzelése mind a végső hadművelleti konzekvenciáig valóra váljon a csatatéren?! Így volt?

BLAURING: Pontosan. S csak akkor öltöztem át. Egészen El Alamein-ig és Sztálingrádig angolként gondolkodtam...

TÁBORNOK: Én meg akkor, majdnem egészen negyvenkettő decembereig, a német fegyveres erők főparancsnoka voltam.

BLAURING: Könnyű volt önnek, de nekem? Azzal a tökkelütött Auchinleck tábornokkal Líbiában? Közben állandóan Dunkerque-re gondolva? A német invázió Damoklész-kardjával a fejem fölött? Pályafutásom legnehezebb pillanatai voltak ezek, tábornok.

TÁBORNOK: Még nehezebb is lett volna, ha én parancsolok ott Afrikában. Úgy megúsztattam volna magukat a Vörös-tengerben, mint Mózes a fáraó katonáit...

BLAURING: No de amikor Németország többé már nem támadott, akkor visszapártoltam... Végtére is, német volnék, vagy ini a szösz?! Őt álló hónapig kizárólag az Atlanti Fal erődítményein törtém a fejem. Egyébként akkor Párizsban állomásoztam.

TÁBORNOK: Melyik részében?

BLAURING: Rue du Bac. Hetedik arrondissement.

TÁBORNOK: Amikor az École supérieur de guerre-be jártam, lakott a hetedikben egy bizonyos valaki, akihez ellátogattam időnként... Avenue de Tourville... Nem is tudtam, hogy az utászoknál szolgált, ezredes!

BLAURING: Nem voltam én utász soha... (Keserűen.) Az voltam, ami ma is vagyok. Élelmezési főfelügyelő... von Rundstedtnél. Kolbász, krumpli, sör. Moslékkiutalás a nyugati parancsnokságnál... De a Fal érdekelt... Remek tervet készítettem Európa atlanti partvidékének megvédésére... Ennyivel mindenestre tartoztam nemzetemnek, ha már olyan hosszú ideig angolszászként gondolkodtam, nemde?

TÁBORNOK (izgatottan): Csak teljes apálykor látható víz alatti és szárazföldi akadályok?

BLAURING: Fogazott acélháromszögek, fűrészszerű vasrudazatból készült kapuk...

TÁBORNOK: Fémfejjel ellátott botok...

BLAURING: ...aknával a tetejükön.

TÁBORNOK: Aknákkal, amelyek roncsolnak...

BLAURING: ...tépnek!

TÁBORNOK: Rombolnak!

BLAURING: Sokmillió szép, kövér akna!

TÁBORNOK: Na és a flotta ellen?

BLAURING: Messzehordó ágyúk a betonerődökben!

TÁBORNOK: Hogy bombázzanak...

BLAURING: Aprítsanak!

TÁBORNOK: Romboljanak és pusztítsanak! Ezer meg ezer ágyú! (*Nyugalommal.*) És mi lett volna a végső kiút?

BLAURING: Mindent elárasztottam. (*Nevet.*) Képzeld el azokat a pofákat, hónapokig készülődnek, hajóra szállnak, hosszú víziutat tesznek, és a végén: szárazföld helyett ismét csak víz és víz... Mi értelme van akkor az invázióknak?

TÁBORNOK: Amikor az inváziót terveztem, számítottam erre a lehetőségre, Blauring ezredes. Ezért előirányoztam, hogy már a második hullám olyan felszereléssel érkezzen a normandiai partokra, amely sekély vízen való átkelésre alkalmas.

BLAURING: De a vizek sűrűn el vannak aknásítva, tábornok.

TÁBORNOK: Igen ám, de az én gyalogsági alakulataim előtt aknaszedő egységek haladnak, ezredes.

BLAURING: Őket úgyis kezelésbe vennék az én mesterlövészeim.

TÁBORNOK: Az ön mesterlövészeit pedig az én mélyrepülésbe ereszkedő csatagépeim!

BLAURING: Eközben viszont Európa megtámadója szemben találná magát egész stratégiai tartaléksereggel.

TÁBORNOK: Hm, hát ez igaz: Európa védőinek, szerintem is, ez volt az egyetlen esélye... No, és hogy oldotta meg a gerilla problémáját, amely — amint látja — elvágta az összes vasútvonalakat, s lehetetlenné tette a német tartalékerőknek az ütközet súlyponti körzetébe való gyors odaszállítását?

BLAURING (*hivatalosan*): Ezt, sajnos, nem oldottam meg.

TÁBORNOK: Azokat a semmirekellő franciákat egyszerűen ki kellett volna telepíteni a partvidékről.

BLAURING: De hiszen az legkevesebb hárommillió ember! Hova tegyem őket?!

TÁBORNOK: Na és?! Mit érdekl az önt? Ez nem a főparancsnok dolga! Törődjenek vele a polgári hatóságok, küldjék őket a fegyvergyárakba, vagy keletre, mi az ördögnek létesítették azt a sok koncentrációs tábornok, műemléknek?

BLAURING (*letörten*): Erre nem gondoltam, úgy tetszett, ez nem volna tisztán katonai megoldás...

TÁBORNOK: Egy totális háborúban nincs nem katonai megoldás. Egyedül a háború elvesztése a nem katonai megoldás, ezredes.

BLAURING: Értem, persze, értem. Önnek kétségkívül szélesebb látóköre van, ami a magasabb hadvezetést illeti... Talán ezért is vallottam kudarcot. Csakis ez lehetett az oka. Mert amikor a tervemet elküldtem Rundstetnek, mindjárt áthelyeztek ide. Hát igazságos, becsületes eljárás ez? Rommel, az a sivatagi róka, mégis pontosan az én tervem alapján erősítette meg az atlanti partot.

Egyszerűen eltulajdonította a tervemet. Hát igazságos, becsületes dolog ez?

TÁBORNOK: No és az igazságos és becsületes, hogy bár egész életemben a háborúra készültem, egyetlenegyszer sem vehettem részt benne három napnál tovább?...

BLAURING: Ami engem illet, évekig benne voltam, de mi hasznom belőle? ... Az az unalmas egyhangúság! ... Kolbász, krumpli, sör ... Kolbász, krumpli, sör ...

TÁBORNOK: Pedig minden titkát ismerem a háborúnak ... itt van a kisujjamban. Itt van Caesar, Bonaparte, Szuvorov, Hohenlohe, Hetzendorff ... Kívülről ismerem Lloydot, Jominit, Clausewitzet, Schliffent, von der Golzot, Mišić vajdát! ...

BLAURING: Az egész délkeleti hadszíntér moslékelosztási ügyei, mit szól hozzá? Elég harciasan hangzik önnek?

TÁBORNOK: A Balkán-háború idején azt mondták: túl fiatal! Amikor megpróbáltam becsempészni magam, ülepen rúgtak ... ülepen rúgtak merő humanizmusból! Amikor pedig tizenégyben hadköteles lettem, hát nem fogságba esem mindjárt az első napon?! Az a szomorú tisztesség ért, uram, hogy én lettem az első szerb katona, akit az osztrákok foglyul ejtettek!

BLAURING: Pedig rangelsőként végeztem el a vezérkari tisztiiskolát. Olyan nevek, mint Zeisler vagy Günther Blumentritt, mögöttem voltak ... sőt még Rommel vezérkari főnöke: Speidel is!

TÁBORNOK: Az egész háborút répaegyeléssel töltöttem egy koszos panóniai birtokon, miközben az járt az eszemben, hogy ez a végtelen rónaság micsoda eszményi terepe a jövőre gigászi tankcsatáinak ... Én már akkor hittem a tankokban!

BLAURING: Én is hittem bennük, tábornok, de most egyedül abban a nyavalyás elvben vagyok kénytelen hinni, mely szerint csak az a katona a jó katona, akinek a hasa tele van kolbásszal, krumplival meg sörrel!

TÁBORNOK: Később elvégeztem a Királyi Katonai Akadémiát meg a vezérkari tisztképzőt Párizsban! Nem is éltem, Blauring, éjjel-nappal hadsereget vezetni, háborúzni tanultam, s amikor eljött a kilencszáznegyvenegy ... én minden tekintetben készenlétben álltam ... de megint fogság lett a vége ... ezúttal három nap múlva. A HÁBORÚ HARMADIK NAPJÁN HADIFOGSÁGBA ESTEM!

BLAURING: Ha figyelembe veszem, hogy korábban már az elsőn fogoly lett, akkor ez mégiscsak némi haladás.

TÁBORNOK: Ezredes, ön kinevet engem!

BLAURING: Ugyan, tábornok ... dehogyis! Egy embernek, akinek az a dolga, hogy legénységi csajkákból szaglásszon, szabad valakit ki-nevetnie? ... S tudja, Njegovanom, nem is küldtem el én azt a tervet senkinek sem. Gondolkoztam a Falról, magamban kidolgoztam az erődítmény tervének több részletét, az igaz, de közölni nem közöltem senkivel ... csak most önnek. Most itt állok, s nem tudom, hogy abban a tervben mennyi a Rommelé és mennyi az enyém ...

TÁBORNOK: Nos, ha már az őszinteségnél tartunk, az én apám sem volt tábori pap. Lelkész volt, az igaz, de nem tábori ... Tudja,

Blauring, húszan voltunk évfolyamtársak a Hadapródiskolában, ebből tizenkilencnek katonatiszt volt az édesapja, tizennégynek a nagyapja is, sőt öt kollégámnak már a dédöregapja is valami tótum-faktum volt a hadseregnél.

Egyedül az én apám volt közönséges, fránya pap.

BLAURING: Értem, ilyen helyzetben...

TÁBORNOK: ... muszáj volt azt hazudnom, hogy katonapap volt.

BLAURING: Kisded csalafintaságok, amelyek megkönnyítik az életünket... némi kis álcázó lomb, ugyebár... Hallja, tábornok, most már nem is bánom, hogy ide... a Délkeletre számúztak... Mert ez az egész itt, az mind átkozott Délkelet, vagy nem? Itt fegyvertársakként, bajtársakként, kedvünk szerint vívhatjuk kis magánháborúnkat, amelyben nincsenek hibák, nincs felesleges óvatosság, holmi államalkotói számítás. Egy olyan eszményi háborút folytathatunk, amilyenről — zsoldosainak élén — Wallenstein álmódzott! De most mennem kell a moslékosaimhoz!... A német Délkelet elvárja, hogy Reiner Maria Siegfried, a von Blauringok hetedik leszármazottja, megetesse és megittassa...

TÁBORNOK: Küldje őket a fenébe, Blauring, ma küldje a fenébe őket! Ma elfoglaljuk Párizst!

BLAURING (szaval): „A habokból feltámadott New Haven-i Vénusz, ki a párizsi Saint Lazart érintve Dieppe-ből érkezett, eme Vénusz az imént ujjával illette a templom lépcsőjén, a szabad ég alatt szunnyadó tengerészt — a szerelem élete és az élet szerelme tiszteletére —, s a tengerész álma most nyugtalanná vált, Love, Love is money, kedves...”

TÁBORNOK: Nem úgy hangzik ez, mint valami átkozott versféle?

BLAURING: Ez valóban vers. Egy Prévert-vers.

TÁBORNOK: Nekem az a legszebb szavaltat, amikor az ágyúik szavaltanak.

BLAURING: Szarás, Njegovan, mondja, mit csinált maga Párizsban?

TÁBORNOK: Háborúzni tanultam.

BLAURING: Most csak ne mondja nekem, hogy esténként nem csípett fel egy-egy kis kurvát a Clichy boulevard-on.

TÁBORNOK: Mindig a testes nőket szerettem.

BLAURING: Jó, akkor hát testes kis kurvákat fogott a Clichy boulevard-on...

TÁBORNOK: Ah, olyan átkozottul ritkán kaptunk kimenőt.

BLAURING: De a kellő időben, a kellő időben! Nekem rendszeresen volt kimenőm, de mit értem vele, amikor mindig rosszkor jött?... Hivatal után iszogatsz a kámtinban, hogy bátorságra kapj, és remélni kezdjed, hogy az előtted álló délután izgalmasabb lesz a tegnapinál, döntögeted magadba a konyakot egy rakás kannal együtt, akik ugyanazon bátorság után futnak és hasonló reményeket táplálnak, mint jómagad. Azután, másod- vagy harmadmagaddal, órák hosszat kujtorogsz a bulvárokon, s a szembejövő párizsiak előtt mind meztelenebbnek érzed magad, mintha egymás után hámlanának le testedről az egyenruha darabjai, majd amikor már este, teljesen ruhátlanok és feleslegesnek érzed magad, lélekszakadva rohansz a kámtinba, ahol — önnön megaláztatásától mérgezetten és elviselhetetlenül pajtáskodó hangulatban —

ugyanaz a csorda vár, mint az ebédnél. Tehát újból a kávéház, neki az italnak, mindaddig, amíg le nem szopod magad és elkezdted üvöltögni a „Heimat, Heimat, deine Sterne”-t. S akkor megint csupa férfival csókolódzó és kitalált kalandjaidat meséled... Természetesen, egészségügyi okokból, időnként lefekszel valaki Feldhureval... (Kétségbeesetten.) Istenem, van önnek fogalma arról, mit jelent Franciaországban német nővel hálni?... Még hozzá egyenruhás német nővel?!

TÁBORNOK: Az én időmben ott még nem volt egyetlen átkozott német sem, legalábbis nem viseltek egyenruhát.

BLAURING: Mindig egyenruhát hordanak azok, csak nem látszik.

TÁBORNOK: Egy kis kávéház, a Madelaine-nál, megismerkedtem valami Odille-lal, vagy Odette-tal... Mindegy. Ápolónő vagy ilyesvalami lehetett. Micsoda csöcsei voltak, úristen! Találkát beszélünk meg nála, én meg épp úgy álltam, hogy másnap gyalogsági taktikából volt vizsgám. Csuda aranyos volt, olyan kedvesen érdeklődött másnapi megpróbáltatásom várható részletei felől, hogy remekül éreztük magunkat... Hajnalig magyaráztam neki a taktikát, mindent, amit csak tudtam, pedig az akkor sem volt kevés, de mire észhez tértem, ránk virradt... s nekem szedelődzködnöm kellett. Mindebben én nem is találok semmi különösöt. Hanem amiért valóban esz a fene, amit a mai napig nem tudok ép észszel megmagyarázni, az az, hogy mért nem jött el a következő találkára... Amott meg olyan élénk érdeklődést tanúsított. Nem értem...

BLAURING (nevetve): Bomba csöcsei voltak, mi?... Nos hát lefogadom, hogy ebben a háborúban ő volt az, aki orvul lövöldözött ránk... És úgy gondolja... jelentsem, hogy akadályozva vagyok? Mivel? Párizs elfoglalásával, a Pont-Neuf birtoklásáért vívott utcai harcokkal, vagy a Pont-Neuf elkeseredett megvédésével? Mi vagyok ezen a héten? Angolszász, orosz vagy pedig — a sors ostoba játéka folytán — német maradtam?... Legjobb volna beteg jelenteni... Valójában én beteg is vagyok! Igaz, hogy ez nem valami katonás kifogás. A javallat: ambulanciás kezelés. A fokozott testi erőfeszítés elijeszti a betegséget. Mindenesetre ez a mi koszos Délkeletünk, koszos Európának ez a koszos alsó fele, ma este egyedül kell, hogy feltalálja magát... Hol van itt telefon?... Aha, ott van (a telefonhoz megy)... Azok voltak a szép idők — a tatár idők! Tudja, tábornokom... bizonyára tudja, mert ön mindent tud... hogy a tatároknak nem volt hadtápjuk? A húst a nyereg alatt puhították, s amikor fogytán volt, saját kezűleg szolgálták ki magukat... Nekik nem volt szükségük egy porosz junkkerre és vezérkari tisztre, hogy helyettük fosztogasson... De ezt ma hadtápszolgálatnak nevezik! Szarás! (Táncsz.) Halló! Szarás! Halló! Halló!... De hisz ez nem működik... Ez a szaros telefon egyáltalán nem működik!

TÁBORNOK: Nem, ezredes, nem működik. Ez a telefon volt az első átkozott tárgy ebben a házban, amely mindjárt megszűnt működni, amikor ön beköltözött.

BLAURING: Nem értem.

TÁBORNOK: Az ideköltözését követő reggelen beállított hozzám az ön

szárnysegéde, és közölte velem, hogy a vonalamat lefoglalják a német hadsereg számára... Vonalat mondtam... a telefont, természetesen, megtarthattam.

BLAURING: Sajnálom. Biztosíthatom, tábornok, hogy erről fogalmam sem volt! Igazán sajnálom.

TÁBORNOK: Menjen a fenébe a sajnálkozásával!... *(Lehangoltan.)* Telefon nélkül nem beszélgethettem a kis Ciddel, az Offlagból való hazatérésem után pedig nem léptem ki az utcára. Cid, igaz, minden kedden nálunk ebédelt, de mi az egy rövid délután?!... Márpedig az a kölyök szívesen hallgatta, amikor magyaráztam. Melánia mindig csak színleli, hogy odafigyel, ő azonban igazán figyelt... Cid építésmérnök lesz, akárcsak az apja meg a nagyapja. Talán azért is olyan könnyű felvigasztalású. Az építészek a civilizációnak, a tábornokok pedig a történelemnek az építőművészei. *(Indulatosan.)* Ért engem!? Attól fogva nem beszélhettem vele, amikor éppen kedvem szottyant! Mindig ki kellett böjtölnöm azt az átkozott keddet!

BLAURING *(hörpint a pohárból)*: Ismételten kijelentem, tábornok, hogy semmit sem tudtam erről a telefonügyről.

TÁBORNOK: Ezt mondja a koncentrációs táborokról is, ezt mondja a megtorlásokról, a túszookról, a kivégzésekről, a büntető expedíciókról is. „Bocsánat, nem tudtam.” Az ön mindenre érvényes bocsánatkérése, Blauring!

BLAURING *(kifakad)*: Nem én, hanem ön telepítette ki hárommillió partvidéki franciát, Njegovan. Akárhogy törtem a fejem, nem tudtam megoldani az Ellenállási Mozgalom problémáját az invázió alatt, ön azonban egyetlen mondattal megoldotta, Njegovan! Vajon ön is azt fogja mondani holnap e franciák utódainak — ha egyáltalán irmagjuk is marad az ön totális megoldása után —, hogy nem tudta, fogalma sem volt, mit jelenthet számukra az efféle védelmi doktrína?!

(Melánia belépése megszakítja ezt az első komoly összetűzést a két katonabarát között. Nem veszi észre a feszültséget, de azt igen, hogy a tábornok zubbonya végig ki van gombolva.)

MELÁNIA *(azzal a szándékkal lép a Tábornokhoz, hogy begombolja a kabátját)*: De uram, hiszen így meghül!

TÁBORNOK *(durván)*: Hagyjon magunkra, Melánia!

MELÁNIA *(ijedten)*: Csak egy kicsit rendet teszek az asztalukon...

TÁBORNOK: Azt mondtam, távozzék!

MELÁNIA *(kérlelve)*: Ezredes úr... Emlékeztetem, ezredes úr, hivatkozom a...

BLAURING *(szárazon)*: Hagyjon magunkra, asszonyom.

(Melánia végre távozik, miközben a két katona ott áll egymással szemben a színen. Egy ideig szólanul méregetik egymást. Hirtenlen mindketten kijózanodnak. Ekkor a Tábornok leakasztja a nyugati front térképét és kiteríti az asztalon. Majd előveszi a vezérkari maketteket: az ólomkatonákat, amelyek lövészalakulatokat jelentenek, miniatűr tankokat, amelyek páncélos hadtesteket képviselnek stb. Szétrakja őket.)

BLAURING: Nem gondolja, hogy egy kissé felindultak vagyunk egy vezérkari elemzéshez, tábornok?

TÁBORNOK: Ez nem elemzés lesz, ezredes, hanem háború.

(Előveszi a külön erre a célra készített dákókat, amelyek a kruppiék által használatos gereblyére emlékeztetnek, az egyiket megtartja, a másikat átnyújtja Blauringnak. Begombolkozik, és fesszesre rángatja a zubbonyát. Ugyanezt teszi Blauring is. Most két ellenséges tábornok áll egymással szemben.)

TÁBORNOK: Ez az augusztus 26-i helyzet a nyugati fronton. A két hadviselő fél közül melyiket választja?

BLAURING: A választást önnek engedem át.

TÁBORNOK: A német csapatokat vezetem.

BLAURING: Én vagyok a német tábornok. Németország nekem dukál.

TÁBORNOK: Viszont én vagyok a kihívott fél, ezredes. Ezért a választás joga az enyém.

BLAURING: A rosszabbik oldalt választotta, tábornok.

TÁBORNOK: A jó stratégiának bármelyik oldal jó. Parancsoljon, Blauring ezredes!

(Blauring egy ideig erősen koncentrálna szemléli a térképet, az asztal körül kering, végül a dákóval arrébb helyez néhány makettet. Ezt teszi a tábornok is.

Ettől a pillanattól fogva az asztalnak valóságos csatatérnek kell lennie — ez döntő fontosságú a dráma alapgon dolatának kidomborításához. Éreztetni kell, hogy az asztalon végrehajtott minden húzás megfelelő következménnyel jár a csatatéren küzdő emberek ezreinek sorsára nézve; minden húzás élet és halál fölött dönt, ahogy az a vezérkari konferenciákon szokott történni. Miközben a katonák „háborúznak”, a szín fokozatosan elsötétül. A sötétből felhangzik a bemondó hangja.)

RÁDIÓ *(a Belgrad Sender bemondójának hangja)*: A Birodalmi Vezér főhadiszállása, szeptember 29. A fegyveres erők főparancsnoksága közli. Az ellenségnek az a kísérlete, hogy rendkívül erős ejtőtornyos csapatok bevetésével semlegesítse a Meuse és Rajna folyók képezte akadályokat Hollandiában, északról megkerülve a Nyugati Falat, majd Emden és Münster között behatoljon Németország területére, meghiúsult. Az ellenség súlyos veszteségeket szenvedett mind emberben, mind hadianyagban. A keleti front északi szakaszán a szovjetek 1000 tankot vesztek, ami öt teljes páncélos hadosztály állományának felel meg. Szeptember 30. A fegyveres erők főparancsnoksága közli. A súlyos veszteségek miatt meggyengült ellenséges haderő felhagyott a támadásokkal Közép-Olaszországban. Csupán a Monte Bataglia lejtőin folynak még szívós harcok. Továbbra is tartanak a heves és véres összecsapások a dunai Vaskapu mindkét oldalán. Az angolszász légi haderő folytatta terrorista légitámadásait a német városok ellen. Magdeburg, Kassel, Dessau városok, valamint a Halle és Lipcse kö-

zött elterülő más települések lakónegyedeit súlyos károk érték. A polgári lakosság köréből számosan áldozatul estek a bombatámadásoknak. Megtorlásul tovább folyik a V—1-ek rakétatámadása London ellen. Október 3-a. A fegyveres erők főparancsnoksága közli. Szeptember hó folyamán a nyugaton harcoló angol-szász haderő óriási veszteségeket szenvedett mind emberben, mind pedig anyagban. A hadifoglyok száma 10 650 fő, a zsákmányul esett vagy harcképtelenné tett harckocsiké 1149, a leterített repülőgépek száma pedig 451. A Balkánon tovább fokozódik a szovjet csapatok nyomása a Vaskapu mindkét oldalán levő dunai kikötőkre. Október 5. A fegyveres erők főparancsnoksága közli. A szerb—román határvidék felől érkező szovjet gépesített alakulatoknak a Belgrádtól északra és északnyugatra fekvő térségbe való előrenyomulása a megfelelő ellenintézkedések között történik. A nagy Duna-kanyartól délre heves és kitartó harcok folynak...

(A színen kivilágosodik. A Njegovan dolgozószobájában levő vezérkari asztalon javában dúl a tábornokok „háborúja”. Az „agyak háborúja” félelmetes méreteket öltött mind tartalmában, mind formájában, úgyhogy a jelenet vége felé már-már groteszk benyomást kelt. A két katona mind gyorsabban és mind határozottabban tologatja makettjeit a térképen.)

BLAURING: A második kanadai hadtest a Brugge—Braiskens-sziget vonalon támad...

TÁBORNOK: Erre én kinyitom a zsilipeket a Lipót-csatornán...

BLAURING: Megtámadom Terneuzent!

TÁBORNOK: Kinyitom a Gand—Terneuzen-csatornát!

BLAURING: Csapataim megkerülik Axelt, és északnyugat felől elvágják Terneuzent!

TÁBORNOK: Megindul a víz a Hulst-csatornából!

BLAURING: Mivel a 15-ik német hadsereget vízi akadályok vágják el a Scheldétől, az első brit hadtest megtámadja Antwerpent.

TÁBORNOK: Hogy a szövetséges csapatokat megakadályozzuk Antwerpen városának elfoglalásában és abban, hogy a kikötőt katonai célokra alkalmassá tegyék... a kikötőt elaknásítjuk. Felrobbantom az Albert-csatorna gátjait, felrobbantom az összes gátakat Hollandiában!

BLAURING: Ez a hadijog flagráns megsértése!

TÁBORNOK: Amikor egy nemzet léte van veszélyben, megszünik minden hadijog!

(Blauring rövid ideig eltöpreng. A Tábornok fogas kérdés elé állította.)

BLAURING: Nyílt kikötő hiányában s az utánpótlás-vonalak hatásos megszervezése céljából ezennel elrendelem a polgári lakosság mozgósítását 18-tól 50 éves életkorig, a betegek és a családfenntartók kivételével. Az amerikai harckocsik nem állhatnak meg! Minden egyéb lényegtelen!

TÁBORNOK *(a térképről levesz néhány makettet, s a „Német stratégiai tartalék” feliratú dobozba gyömöszöli)*: Az éj leple alatt visszavonok tíz páncélos- és tizenkét gyalogshadosztályt, ebből megalkotom a „C” hadseregcsoportot.

BLAURING: A kémelhárító szolgálat parancsot kap, állapítsa meg az észlelt csapatösszevonások központját és esetleges támadási irányát.

TÁBORNOK: Minden kémet, valamint gyanús egyént, akit a „C” hadseregcsoport gyülekezési körzetében elfogtunk, bennszülött segítőtársaikkal együtt, föbe lőttünk. Az ellenségnek nem sikerült kiderítenie készülő ellentámadásunk irányát.

BLAURING: Luxemburg fölszabadítása folytatódik.

TÁBORNOK *(maketteket vesz elő a „tartalék” dobozból, s szertehelyezi az állások körül)*: Huszonnégy hadosztály nyomul előre az Ardenneknben, s miután szétveri a meglepett és a luxemburgi hadjáratban meggyöngyült ellenséges erőket, eléri a Meuse folyó partját...

BLAURING: Az Ardennek lábától északra és délre folyó támadó hadműveletek félbeszakadnak, két páncéloshadosztály megtámadja a német előrenyomulás derékhadát.

TÁBORNOK: Mivel az erőviszonyok aránya 2:1 a németek javára, hadosztályaim felmorzsolják az ön hadosztályait *(a Tábornok összemorzsol néhány gyalogsági makettet)*, majd azzal a céllal, hogy elvágják a Belgiumban és Hollandiában levő szövetséges haderőt, átkelnek a Meuse-ön.

BLAURING *(elveszítvén idegeit)*: Erősödik a nyomás a német áttörés oldalvédjeire.

TÁBORNOK: A nyomást kibírjuk, mert az erők egyensúlyban vannak. A Sedan felé való előrenyomulás folytatódik.

BLAURING *(új „hadosztályokat” vesz elő a „tartalék” rendeltetésű dobozból)*: Nyolcvanezer emberből álló, négy új hadosztályt küldök rohamra!

(Most a Tábornok van kutyaszorítóban, mert hiába keresgél a „tartalék” dobozban, az üres. Mérgesen ledobja és a sarokba rúgja a dobozt.)

TÁBORNOK: A német csapatoknak tilos visszavonulniuk bármilyen körülmények között is. A megfutamodó egység parancsnokát föbe löjük... a tisztikart... megtizedeljük! Az istenit az anyjukba!

BLAURING *(csipkelődve és kárörömmel)*: A nyugati fronton való nyomasztó csökkentése érdekében élénkítjük a balkáni hadműveletet. Brza Palankánál átlépek a Dunán és az oldalvéd támogatásával, Dél-Bánságon keresztül, megtámadom — Belgrádot!

TÁBORNOK *(kivonja az összes „csapatokat” Görögországból, és a Belgrád előtti védővonallra helyezi)*: Kivonom az „F” hadseregcsoportot Görögországból. A vörösök sohasem lépik át a Dunát!

BLAURING *(néhány makettet lesöpör az asztalról)*: A partizánok szabotázsakciókkal akadályozzák a transzportot. Vonatok repülnek a levegőbe!

TÁBORNOK: De csak addig, amíg a vasút mentén minden sürgönykaróra föl nem akasztok egy banditát! Amíg közhírré nem teszem, hogy a szabotázs színhelyétől számított 50 kilométeres körzetben kiirtom az egész lakosságot!

BLAURING: Még három hadosztályt vetek be!

TÁBORNOK: Itt van még négy hadosztály!

BLAURING: Még öt!

TÁBORNOK (tüzesen): Hat!

BLAURING (ordít): Hét!

TÁBORNOK (ordít): Nyolc, nyolc! Részemről még nyolc!

(Magukból kikelten állnak, mint akiken úrrá lett a pusztítás örülete. Kölcsönösen összemorzsolják egymás makettjeit.)

BLAURING: Lebombázom Kielt, Hamburgot, Kölni, Düsseldorfot!...

TÁBORNOK (ordít): V—1 Londonra!

BLAURING: Lipcsét, Hannover, Münchent, Nürnberget!

TÁBORNOK (ordít): V—2-es Londonra! V—3 Londonra! V—4 Londonra!

BLAURING: Porrá zúzom Berlint!

TÁBORNOK: Porrá zúzom Londont!

(Miközben a két katona folytatja a „hadakozást”, előbb távolról, majd mind közelebből, harcias katonazene hangjai hallatszanak. A zenébe hamarosan csatazaj, gépfegyversorozatok, bombarobbanások és golyók füttyülése vegyül. Eleinte úgy tűnik, mintha ezek a félelmetes hangok elborult tudatuknak, pusztító őrvongásuknak a hangos kifejeződése volna. Mindaddig, amíg Melánia, felindultan, be nem fut a szobába.)

MELÁNIA: Az oroszok! Tábornok, az oroszok.

TÁBORNOK: Miféle oroszok, az ördögbe is, miféle oroszok?!

MELÁNIA: Hát nem hallja? Bevonultak a városba. Az oroszok!

TÁBORNOK: Ne beszéljen félre, Melánia! Ez lehetetlen! Maga hallucinál!

MELÁNIA: De hiszen már a kertben vannak, uram... lövészárkokat ásnak!

BLAURING: Vesztett, tábornok, legyőztem...

TÁBORNOK: Abszurdum. Ezt nem engedhetem meg. Hiszen a görögországi csapatokkal feltartóztattam őket. Mi az ördögnek hurcoltam ide azokat az embereket Görögországból!? Az én intézkedéseim csálhatatlanok!

(Ekkor a házban valami nagyot csattan, majd futó léptek hallatszanak a lépcsőn. A szobába, lövésre kész géppisztolyokkal, két kormos, fáradt katona toppan be. Az egyik közülük partizán. Velük jön be, pisztollyal a kezében, a szakaszvezető.)

BLAURING: Legyőztem önt, legyőztem.

SZAKASZVEZETŐ (oroszul): Njegovan tábornok, melyikük az?

TÁBORNOK: Én vagyok. És kicsoda ön?

SZAKASZVEZETŐ (oroszul): Gorkin, a 236. szovjet lövészadosztály szakaszvezetője.

MELÁNIA: Uraim, én majd mindent megmagyarázok, majd odakint mindent... ő, ez a tábornok...

TÁBORNOK (zavartan): Nem, ez lehetetlen, ez valami tévedés.

BLAURING: Semmi tévedés, tábornok. ÉN HOZTAM IDE ÖKET. ELVESZTETTE A HÁBORÚT. LEGYŐZTEM, TÁBORNOK.

(Ebben a pillanatban megcsörren a telefon. Mint aki nem hisz a fülének, a Tábornok a készülékhez lép, és fölveszi a kagylót.)

TÁBORNOK: Halló... Cid, te vagy? Nálatok oroszok vannak? Igen. Hát, úgy látszik, nálam is itt vannak. *(Leteszi a kagylót, Blauringra mered, zavarban van.)* Az unokaöcsém jelentkezett. Ő építészmérnök lesz.

(Blauring, miközben a két szakaszvezető között kifelé tart, még egyszer odafordul Njegovan felé.)

BLAURING: A háborúban, tábornok, nem az a fontos, hogy ki nyer, vagy veszít. Hanem az, hogy a háború tökéletes legyen. Azt a festményt pedig most visszaveheti, asszonyom. Ajánlom magamat. *(Kimegy.)*

PARTIZÁN: Akiik most jöttek, azok csak az elővéd, tábornok. Ezt a házat szemelték ki hadosztály-parancsnokságnak. A német tiszt szobájába Saposnyikov tábornokot szállásoljuk be... Kell majd a telefon is, természetesen, hisz úgy sincs rá szüksége...

TÁBORNOK *(elgondolkozva)*: Hogy mondta? Maguk az elővéd?

PARTIZÁN: Jócskán eltávolodtak a derékhadtól, tábornok. Itt csak megszállnak az éjszaka, reggel majd visszavonulnak. De ne féljen, visszajönnek hamarosan.

SZAKASZVEZETŐ (oroszul): Ne féljen, öreg, itt leszünk, nagyon hamar!

TÁBORNOK: Akkor hát... mégsem győztek le! *(Az ajtóhoz rohan.)* Blauring, ez csak az elővéd... Blauring! A háború folytatódik!

(Az ajtóban szinte összeütközik egy szovjet gyalogsági őrnaggyal. Fiatal, magas, erős, duzzad az energiától, s noha fáradt, poros, megtépázott, a csata látható jeleivel az arcán, mégis hangos.)

ŐRNAGY *(bemutatkozik)*: Voronyin őrnagy, Szergej Mihajlovics Voronyin.

TÁBORNOK: Dördíje Njegovan, nyugalmazott dandártábornok. *(Melániahoz.)* Mit áll itt, mint egy sóbálvány, Melánia? Hozzon valami innivalót.

ŐRNAGY *(a szakaszvezetőhöz oroszul)*: Vaszja, szólj ki, adjanak neki egy üveg vodkát. *(Melánia kimegy. Az Őrnagy széthúzza az ablakfüggönnyt, majd érdeklődéssel körülsétálja a vezérkari asztalt, és megszemléli a térképeket.)*

ŐRNAGY: Kitűnően végrehajtott menetelés... csak én ezt a páncélos hadtestet nem tartanám ennyire háttérben.

TÁBORNOK: Az ék jobbszárnyának biztosítása végett van rá szükség, őrnagy... Clausewitz elmélete szerint...

ŐRNAGY (*arrébb helyezi a makettet*): Én viszont így védeném meg a szárnyat! Kutuzov szerint!

TÁBORNOK (*arrébb tol egy makettet*): És mit csinálna, ha én meg idejönnék?

ŐRNAGY (*arrébb helyezi a makettet*): Ezt. (*Arrébb helyez egy másikat is.*) Utána meg ezt. (*A Szakaszvezetőhöz oroszul.*) Vaszja, az istenedet, csukd már be azt az ablakot, és húzd be a függönyt!

TÁBORNOK: No és mit válaszolna a Požarevac felé irányuló kombinált támadásra?

(A feladat szemmel láthatóan nehéz. Az Őrnagy leveti a köpenyét. Odakint mind hangosabb a csatazaj. Belép Melánia, ezüsttálcán egy üveg vodkát hoz. Leteszi, és kimegy. A szín elsötétül.)

F Ü G G Ö N Y

Borbély János fordítása